

ΑΞΙΟΝΑΣ: ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Εκφώνηση

Συμμετέχετε ως ομιλητής/ομιλήτρια στην ημερίδα του σχολείου σας με θέμα «Ανθρωπιστικές Σπουδές: ανοικτά ζητήματα και προοπτικές». Να γράψετε το κείμενο της ομιλίας σας με στόχους: α) να πείσετε το ακροατήριο για την αναγκαιότητα της ανθρωπιστικής παιδείας στην εποχή μας και β) να προτείνετε συγκεκριμένες δράσεις που μπορεί να οργανώσει το σχολείο σας, προκειμένου να ενισχύσει το πνεύμα της κοινότητας και της συνεργασίας ανάμεσα στους μαθητές. (600 λέξεις)

Οδηγίες:

Προσυγγραφικό στάδιο

1. Επικοινωνιακό πλαίσιο και κειμενικό είδος

Πριν προχωρήσουμε στη συγγραφή του κειμένου μας, διαβάζουμε με προσοχή την εκφώνηση, εξετάζοντας, καταρχάς, τους παράγοντες που οριοθετούν τη συγκεκριμένη επικοινωνιακή περίσταση. Ειδικότερα, εξετάζουμε τα ακόλουθα:

Ζητούμενο κειμενικό είδος	Γραπτή ομιλία με προορισμό να εκφωνηθεί
Ιδιότητα ομιλητή/ομιλήτριας	Μαθητής/ μαθήτρια
Είδος ακροατηρίου	Μαθητές, εκπαιδευτικοί, γονείς, πιθανόν εκπρόσωποι του δήμου
Σκοποί για τους οποίους εκφωνείται το κείμενο	Να πείσει το ακροατήριο: α) για την αναγκαιότητα της ανθρωπιστικής παιδείας και β) να προβεί σε συγκεκριμένες δράσεις

2. Καταιγισμός ιδεών και αρχικές αποφάσεις για την οργάνωση του κειμένου

Α. Ξαναδιαβάζουμε την εκφώνηση του θέματος και διακρίνουμε τα ζητούμενα από τα δεδομένα.

Ζητούμενα, σύμφωνα με την εκφώνηση του θέματος, είναι: α) να υποστηρίξουμε με επιχειρήματα την αναγκαιότητα της ανθρωπιστικής παιδείας στην εποχή μας και β) να προτείνουμε συγκεκριμένες δράσεις που μπορεί να οργανώσει το σχολείο μας, προκειμένου να ενισχύσει το πνεύμα της κοινότητας και της συνεργασίας ανάμεσα στους μαθητές. Επομένως, γίνονται ευδιάκριτες οι δύο ενότητες που θα συγκροτήσουν την ομιλία μας και τις οποίες θα πρέπει να αναπτύξουμε ισομερώς.

Β. Διαβάζουμε ξανά το κείμενο αναφοράς, για να εντοπίσουμε στοιχεία του κειμένου που έχουν συνάφεια με το θέμα μας. Σημειώνουμε και όποιες άλλες ιδέες σχετίζονται με τα ζητούμενα του θέματος.

Ενδεικτικά, από το κείμενο αναφοράς, μπορούμε να καταγράψουμε τις ακόλουθες σημειώσεις, τις οποίες ενδεχομένως θα αξιοποιήσουμε και θα ενσωματώσουμε στο κείμενό μας:

- χαρακτηριστικά της εποχής: κυριαρχία του κέρδους, έμφαση στις θετικές και τεχνολογικές επιστήμες, έξαρση του ανταγωνισμού
- η σπουδαιότητα των ανθρωπιστικών επιστημών: άσκηση της κριτικής σκέψης, υπέρβαση του τοπικισμού, προσέγγιση των διεθνών προβλημάτων μέσω της θεώρησης του ανθρώπου «ως πολίτη του κόσμου», ικανότητα της ενσυναίσθησης
- ο ρόλος της τέχνης στην καλλιέργεια της ενσυναίσθησης, στην ενδυνάμωση της κοινότητας και στον περιορισμό των εξουσιαστικών τάσεων, στην υπέρβαση των προκαταλήψεων και των διαχωρισμών
- προσεκτικός σχεδιασμός της εκπαίδευσης στον τομέα των τεχνών και των ανθρωπιστικών σπουδών (ζητήματα που αφορούν το φύλο, τη φυλή, την εθνότητα και τη διαπολιτισμική εμπειρία)
συνέπειες του ωφελισμού και της υποβάθμισης των ανθρωπιστικών σπουδών: απειλή για τη δημοκρατία.

Γ. Καταstrώνουμε ένα αρχικό σχεδίασμα-διάγραμμα.

Για την οργάνωση των θέσεών μας, ιδίως στο κύριο μέρος της ομιλίας μας, ένα αρχικό σχεδίασμα-διάγραμμα θα μάς βοηθήσει να συγκροτήσουμε και να οργανώσουμε τις βασικές και δευτερεύουσες ιδέες/επιχειρήματα, να προσδιορίσουμε το θεματικό κέντρο-σκοπό των παραγράφων (πιθανόν και τις αποδεικτικές λεπτομέρειες) και να αποτυπώσουμε σ' αυτό την πορεία σκέψης που θα ακολουθήσουμε. Το διάγραμμα δε χρειάζεται να είναι πάντα αναλυτικό ούτε ανελαστικό. Στην πορεία της γραφής θα προκύψουν ενδεχομένως και άλλες ενδιαφέρουσες ιδέες που δεν είχαμε σκεφτεί αρχικά, τις οποίες θα χρειαστεί να ενσωματώσουμε στο κείμενό μας, εφόσον κρίνουμε ότι συνδέονται με το θέμα και τις παραμέτρους του.

Σχετικά με την οργάνωση της ομιλίας μας, μπορεί να αξιοποιηθεί και η ακόλουθη ενδεικτική πρόταση:

ΔΟΜΗ ΟΜΙΛΙΑΣ

- **Προσφώνηση:** Εξαρτάται άμεσα από την ιδιότητα του δέκτη και τις επιδιώξεις του πομπού και τοποθετείται στο πάνω αριστερό μέρος του κειμένου. Πρόκειται για τον εισαγωγικό χαιρετισμό που απευθύνει ένας ομιλητής στο ακροατήριό του. Η προσφώνηση επιβάλλεται να είναι κλιμακωτή, δηλαδή ο πομπός απευθύνεται στο ακροατήριό του ξεκινώντας από τους πιο υψηλά ιστάμενους και προχωρώντας προς τους απλούς δέκτες.
- **Πρόλογος/Εισαγωγή:** Ο ομιλητής παρουσιάζει επιγραμματικά το θέμα, τη σκοπιά από την οποία θα το αντιμετωπίσει και ταυτόχρονα επιδιώκει να κερδίσει το ενδιαφέρον του ακροατηρίου.
- **Κύριο μέρος**
- **Επίλογος:** Σύντομη ανακεφαλαίωση, ευχή, προτροπή, επιβεβαίωση των επιχειρημάτων που χρησιμοποιήθηκαν για την υποστήριξη της θέσης.
- **Επιφώνηση:** Τυποποιημένη φράση που τοποθετείται πάντοτε ανεξάρτητα από το κείμενο στο κάτω δεξιό μέρος της γραπτής διατύπωσής του, με την οποία ο πομπός εκφράζει τις ευχαριστίες προς τις/τους δέκτες.

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου (2011). Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος- Ομιλία στο *Εκπαιδευτικό υλικό Μέσης Εκπαίδευσης*.

Συγγραφικό στάδιο

Οργάνωση και ανάπτυξη των ιδεών, σύμφωνα με τα ζητούμενα, σε ενιαίο κείμενο

A. Πρόλογος

Ο σκοπός της προλογικής παραγράφου είναι να προϊδεάσουμε το ακροατήριο για το θέμα και τους στόχους της ομιλίας μας, να διαμορφώσουμε ευνοϊκό κλίμα και να προκαλέσουμε το ενδιαφέρον για αυτά που θα εκθέσουμε στη συνέχεια.

Ειδικότερα, θα χρειαστεί να λάβουμε υπόψη μας συμπεριφορές και τάσεις που χαρακτηρίζουν ενδεχομένως ένα μέρος του ακροατηρίου και αντικατοπτρίζουν γενικότερα το πνεύμα της εποχής (έμφαση στον τεχνοκρατικό προσανατολισμό της εκπαίδευσης, χρησιμοθηρική αντίληψη για τη μάθηση, βαθμοθηρία, έμφαση στην αποστήθιση και τις γνωστικές δεξιότητες) καθώς και το πώς τα παραπάνω επηρεάζουν ή/και διαμορφώνουν το κλίμα στη σχολική κοινότητα (παρατηρούνται, λ.χ., εκδηλώσεις άγχους, βίας, αντικοινωνικές και ατομικιστικές συμπεριφορές; δίνονται αφορμές για την ανάπτυξη κριτικής σκέψης; δημιουργούνται προϋποθέσεις για ουσιαστικό διάλογο, συνεργασία και αλληλεπίδραση;). Υπενθυμίζουμε ότι σκοπός μας είναι να πείσουμε το ακροατήριο και ένας τρόπος για να το επιτύχουμε είναι να ενεργοποιήσουμε το ενδιαφέρον και τα ανακλαστικά των ακροατών μας, με άλλα λόγια να τους εμπλέξουμε διανοητικά και συναισθηματικά στον προβληματισμό μας.

B. Επιλογή τρόπων και μέσων πειθούς, λαμβάνοντας υπόψη τους σκοπούς του κειμένου

Όταν προσπαθούμε να πείσουμε, επικαλούμαστε, όπως ξέρουμε, τη λογική αλλά και άλλους τρόπους: το συναίσθημα, την αυθεντία κ.λπ. Εμπλουτίζουμε τον λόγο μας με τεκμήρια, παραδείγματα, περιστατικά της σχολικής ζωής, περιγραφές, τα οποία στα κατάλληλα σημεία θα ενισχύσουν την επιχειρηματολογία μας. Σ' αυτό το σημείο θα μας φανούν χρήσιμες οι σημειώσεις που έχουμε κρατήσει από το κείμενο αναφοράς κατά το προσυγγραφικό στάδιο.

Γ. Επιλογή τρόπων ανάπτυξης παραγράφων και σύνδεσης μεταξύ τους

Οι γνώσεις μας για τη διάρθρωση, ανάπτυξη και σύνδεση των παραγράφων θα μας βοηθήσουν ιδιαίτερα προς την κατεύθυνση αυτή. Είναι σημαντικό να έχουμε προσδιορίσει το θεματικό κέντρο-σκοπό των παραγράφων, γιατί μόνο έτσι θα

οργανώσουμε με συνεκτικό τρόπο τις αποδεικτικές μας λεπτομέρειες και θα αποφύγουμε τυχόν επαναλήψεις και φυγόκεντρες σκέψεις. Σχετικά με τους τρόπους ανάπτυξης, μας καθοδηγούν τα ζητούμενα και οι επιδιωκόμενοι στόχοι. Ενδεικνυόμενοι τρόποι για την ανάπτυξη της ενότητας που αναφέρεται στην αναγκαιότητα της ανθρωπιστικής παιδείας είναι η αιτιολόγηση (λόγοι που την καθιστούν απαραίτητη), η σύγκριση (ανθρωπιστικές σπουδές και τεχνολογικές/θετικές επιστήμες: σημεία σύγκλισης και απόκλισης), το αίτιο-αποτέλεσμα (ποια αποτελέσματα, λ.χ., προκύπτουν από την υποβάθμιση των ανθρωπιστικών σπουδών ή/και από την επικράτηση του ωφελιμιστικού, τεχνοκρατικού προτύπου) ή ο συνδυασμός αυτών καθώς και η χρήση παραδειγμάτων. Άλλωστε, όπως γνωρίζετε από την εμπειρία σας, στα αυθεντικά κείμενα ο συνδυασμός και η εναλλαγή τρόπων αποτελεί το συνηθέστερο παράδειγμα. Όσον αφορά, τώρα, στην ενότητα των προτεινόμενων δράσεων, ενδεικτικά θα μπορούσαμε να οργανώσουμε το υλικό μας με τη μέθοδο της διαίρεσης (ταξινομώντας τις προτεινόμενες δράσεις με κριτήρια λ.χ., το είδος τους, τον ενδοσχολικό ή εξωσχολικό τους χαρακτήρα, τα ενδιαφέροντα των μαθητών κ.λπ.) σε συνδυασμό με την αιτιολόγηση και την έμφαση στα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Η επιλογή του κατάλληλου ή των κατάλληλων τρόπων ανάπτυξης θα μας καθοδηγήσει ανάλογα και στη χρήση των κατάλληλων διαρθρωτικών-μεταβατικών λέξεων-φράσεων μεταξύ παραγράφων, περιόδων και προτάσεων.

Δ. Γλωσσικές επιλογές - ύφος

Οι παράγοντες της επικοινωνιακής περίπτωσης θα επηρεάσουν, επίσης, τις γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας. Η ιδιότητά μας ως μαθητή/τριας μάς επιτρέπει να εκφραστούμε απλά, όχι όμως απλοϊκά, και να αποφύγουμε λόγιες ή εξεζητημένες λέξεις. Εξάλλου, ένα μεγάλο μέρος του ακροατηρίου θα είναι συμμαθητές/τριες - θα πρέπει, επομένως, να γίνουμε κατανοητοί. Αν και το είδος του κειμένου είναι ομιλία προοριζόμενη να εκφωνηθεί, αυτό δε σημαίνει ότι πρέπει να κάνουμε κατάχρηση της προφορικότητας. Η συγκεκριμένη περίπτωση επικοινωνίας υπαγορεύει προσεγμένο επίπεδο λόγου. Ο σκοπός, ωστόσο, δεν είναι να εντυπωσιάσουμε, αλλά κυρίως να πείσουμε, προσαρμόζοντας ανάλογα και τα χαρακτηριστικά της ομιλίας μας. Αν θέλουμε να επηρεάσουμε συναισθηματικά το ακροατήριο, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ως μέσα την περιγραφή και την αφήγηση, να προσδώσουμε στο ύφος αμεσότητα, να χρησιμοποιήσουμε το β' και το α' πληθυντικό πρόσωπο, τις ρητορικές ερωτήσεις, τη μεταφορική χρήση του λόγου, τις παρένθετες φράσεις κ.λπ. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε και τα δύο είδη της σύνταξης (ενεργητική και παθητική), αρκεί να αναλογιστούμε κάθε φορά τι θέλουμε να προβάλουμε: το υποκείμενο ή την ίδια την πράξη; Η ποικιλία στον λόγο μας μπορεί να εκφραστεί και μέσω των εγκλίσεων, αρκεί

να θυμηθούμε τις σημασίες που προσλαμβάνει η χρήση τους. Λ.χ., διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες εκφέρονται με οριστική· πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, ευχές, προτροπές, υποχρεώσεις με υποτακτική ή προστακτική. Επιπλέον, το προσεγμένο επίπεδο λόγου εξαρτάται και από την κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης. Ιδιαίτερα σ' ένα κείμενο σαν αυτό, που προορίζεται να εκφωνηθεί σε ακροατήριο, είναι σημαντικό τα σημεία στίξης να δηλώνουν τις μικρές ή μεγάλες παύσεις, τον χρωματισμό και τον επιτονισμό της φωνής (λ.χ., ερώτηση, κατάφαση) κ.ά. Τέλος, δεν παραλείπουμε τις γλωσσικές σημάνσεις που υπαγορεύει το συγκεκριμένο είδος κειμένου: προσφώνηση (προσαρμοσμένη στο είδος του ακροατηρίου) και αποφώνηση.

Ε. Επίλογος

Ως γνωστόν, στην επιλογική παράγραφο ανακεφαλαιώνουμε, δίνοντας πιθανόν έμφαση στα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη και δράση εκ μέρους του ακροατηρίου. Ο ρόλος του επιλόγου είναι εξίσου σημαντικός με τα υπόλοιπα τμήματα του κειμένου μας, γι' αυτό φροντίζουμε να απορρέει φυσικά από τα προηγούμενα και να μην αρκείται σε γενικολογίες και κοινοτοπίες.

Μετασυγγραφικό στάδιο

Επανελέγχος

Επανελέγχουμε, λαμβάνοντας υπόψη τα ακόλουθα κριτήρια:

- Συνάφεια κειμενικού τύπου/είδους, σκοπού, επικοινωνιακής περίπτωσης και ύφους
- Επάρκεια και σαφήνεια περιεχομένου, επιχειρημάτων, τεκμηρίων, προτάσεων. Πειστικότητα
- Παραγραφοποίηση, δομή και οργάνωση παραγράφων
- Συνοχή και συνεκτικότητα
- Ορθή χρήση γραμματικοσυντακτικών κανόνων/ορθογραφία/σημεία στίξης, καταλληλότητα λεξιλογίου
- Συμφωνία με το προκαθορισμένο όριο λέξεων

Σημαντική παρατήρηση

Ο έλεγχος του κειμένου μας δεν αφορά μόνο στο μετασυγγραφικό στάδιο. Κατά τη διαδικασία της γραφής θα χρειαστεί συχνά να ανατρέχουμε στα προηγούμενα και να τα διαβάζουμε ξανά. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγουμε ασυνταξίες, επαναλήψεις, λογικά χάσματα, ασύνδετα νοήματα και διορθώνουμε τυχόν προβληματικά σημεία.

Ημερομηνία τροποποίησης: 08/01/2018

*Επιμέλεια: Παναγιώτα Σεφερλή
Επιστημονικός έλεγχος: Βενετία Μπαλτά, Μαρία Νέζη*